

N:o 19.

Af Herr **C. A. Larsson:** *Om uppdrag åt Herrar fullmäktige i Riksgäldskontoret att framlägga förslag till åtgärder i syfte att nämnda kontor må kunna indragas och dess göromål fördelas emellan Riksbanken och Statskontoret.*

Sverige eger ett embetsverk, som saknar motsvarighet i andra länder, nemligen Riksgäldskontoret eller, så som det i början benämndes, »Rikets Ständers Kontor». Inrättadt af Rikets Ständer vid 1719 års riksdag, hade det till ändamål att ombesörja liqviderandet af rikets gäld samt inlösningen eller indragningen af de under konung Carl XII:s tid utgifna s. k. mynttecknen. Detta embetsverk, som förvaltades af fullmäktige, valde af de 3 första stånden — bondeståndet var derifrån uteslutet — ökades till omfång under den s. k. frihetstiden, samt undergick åtskilliga förändringar, tills år 1789 Rikets Ständer, som garanterat och åtagit sig ansvar för rikets uppgifna skuld samt kostnaderna för pågående krig, stälde denna skuld och sagda kostnader jemte de till betalning deraf anordnade fonder under styrelse och förvaltning af ett *Riksgäldskontor* med 9 af Riksständen valde fullmäktige. Efter statshvälfningen 1809 ordnades Riksgäldskontorets styrelse med 12 fullmäktige, 3 valde af hvarje stånd, under hvilkas öfverinseende den egentliga förvaltningen uppdrogs åt ett kommissariat, som hade att ombesörja verkställigheten af meddelade författningar och fullmäktiges beslut. Vid 1828—30 års riksdag började Rikets Ständer att anvisa de extra statsutgifterna till utbetalning från Riksgäldskontoret. I början ringa, ökades med hvarje riksdag den extra statsregleringen alltmera och växte slutligen till ganska stora summor, hvilkas utbetalning Riksgäldskontoret hade att verkställa, hvartill kommo de lån för flerfaldiga ändamål, som Rikets Ständer beviljade.

Vid 1862 års riksdag väcktes förslag att extra statsregleringen

skulle under hvarje hufvudtitel upptagas och anvisas att utgå från Statskontoret, hvilket förslag, ehuru det erkändes hafva till syfte att bereda enkelhet och reda i statens penningeförvaltning och sålunda vara förtjent af uppmärksamhet, likväl afslogs på den grund att Rikets Ständer vid samma riksdag hos Kongl. Maj:t anhållit om förslag till förändrad organisation af Statskontoret och af arbetsordningarne för de i Stockholm befintliga penningeförvaltande kollegiala embetsverken, hvarigenom en förenkling af statens penningeförvaltning troddes skola ernås. — Denna fråga återkom vid 1868 års riksdag, då det beslöts att på Statskontoret anvisa ej endast alla på ordinarie stat uppförda anslag, utan äfven samtliga till utgående år 1869 beviljade extra anslag med undantag blott af alla såsom lån utgående statsbidrag, äfvensom extra anslag till väganläggningar och vägförbättringar, bro- och hamnbyggnader, kanaler och andra vattenkommunikationer samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag, hvilka lån och anslag fortfarande komme att utbetalas från Riksgäldskontoret.

År 1873 beslöt Riksdagen, att de till Riksgäldskontoret dittills ingående medel, nemligen allmänna bevillningen efter 1:a, 2:a och 3:e artiklarne i bevillningsstadgan samt skatteräts- och ekeskogsmedlen jemte till alla dessa statsinkomster hörande observationsmedel skulle från och med år 1874 ingå till Statskontoret. — I sammanhang dermed beslöts, att Riksgäldskontorets fordringar i följd af meddelade lån, dels för inlösen af de med åtskilliga landshöfdingebeställningar förenade ackorder, dels till vattenaftappningar till beredande af odlingsföretag, skulle vid 1873 års slut med sina dåvarande belopp till Statskontoret öfverlätas, äfvensom att alla statsbidrag, som under då varande och kommande riksdagar anvisades att såsom anslag utan återbetalningsskyldighet utgå till väganläggningar och vägförbättringar, bro- och hamnbyggnader, kanaler och andra vattenkommunikationer samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag, äfvensom sådana lån, som beviljades för sistnämnda slags företag och hvilkas återbetalning borde verkställas i sammanhang med kronoutskylderna, skulle utbetalas från Statskontoret. Med tillämpning af förestående beslut Riksdagen äfven att alla vid föregående riksdagar på Riksgäldskontoret anvisade extra statsutgifter, som icke blifvit till fulla utbetalda, skulle med det belopp, som motsvarade i Riksgäldskontoret vid 1873 års slut inestående extra statsanslag, vid 1874 års början från Riksgäldskontoret utbetalas till Statskontoret.

Till följd af de genom förenämnde beslut inträffande förändrade förhållanden uppdrog Riksdagen åt fullmäktige i Riksgäldskontoret att utarbета och underställa Riksdagens pröfning och fastställelse för-

slag till reglering af förvaltningsbestyren och tjänstegöromålen inom Riksgäldskontoret. Enär fullmäktige år 1874 anmälde, att de i saknad af erfarenhet icke kunde med bestämdhet uppgifva omfattningen af de tjensteindragningar, som vore erforderliga, gaf Riksdagen fullmäktige rättighet att förflytta tjänstemän på indragningsstat samt att rörande sättet och ordningen för tjänstegöromålens besörjande besluta och till verkställighet beforda sådana förändringar, hvarigenom den största möjliga enkelhet och skyndsamhet vid ärendenas behandling samt minskning i tjänstemännens antal åstadkoms. Under tiden till 1875 års riksdag upphäfdes kommissariatet och verkställdes flera indragningar af tjänster inom Riksgäldskontoret, hvarigenom tjänstemännens antal minskades från 17 till 9. — Vid sistnämnde års (1875) riksdag öfverlemnade fullmäktige förslag till instruktion och tjänstgöringsordning för tjänstemännen och vaktbetjeningen. Riksdagen, som ansåg det lämpligt och mera betryggande att under ett år pröfva nämnde förslag, anmodade fullmäktige att till nästa riksdag inkomma med förnyad framställning i ämnet. Till följd häraf inkommo fullmäktige till 1876 års riksdag med nytt förslag, enligt hvilket ytterligare en tjänst blifvit indragen, och således tjänstemännens antal minskadt till 8. Riksdagen fastställde nu såväl tjänstgöringsordningen som aflöningsstaten.

Ser man nu till hvilka ärenden, som återstå att af detta dyrbara embetsverk förvaltas, så finnas dessa i 1:sta § af senaste reglementet uppräknade under fem punkter, som innehålla:

- att fullmäktige ombesörja liqviden af svenska statens skuld;
- att verkställa de utbetalningar, som Riksdagen på kontoret anvisar;
- att redovisa härtill anslagna tillgångar och inkomster;
- att upplåna erforderliga medel, samt slutligen
- att utföra de uppdrag, som från Riksdagen erhållas.

Vill man nu veta hvad verkställigheten af dessa punkter kostar den svenska staten årligen, så återfinner man detta på 72:dra och 73:dje sidorna i 1880 års revisionsberättelse, der det heter:

att 7 fullmäktige uppbära	15,200: —
8 tjänstemän och 4 vaktmästare.....	34,091: 69
vikariatsarfvoden och gratifikationer.....	7,408: 31
indragnings- och pensionsstater.....	26,792: 50
kontors- och expenskostnader	7,117: 95
diverse småposter	580: 55
deputerade-arfvoden	5,700: —
summa kronor	96,891: —

Lägger man nu härtill värdet af de tvenne boställsvåningar, som disponeras af sekreteraren och kamreraren, så behöfver man icke frukta för misstag, om man skattar den årliga kostnaden för detta embetsverk till i rundt tal ett hundra tusen kronor.

Hade man nu, åtminstone under de senast förflutna fem à tio åren erfarit, att herrar fullmäktige på ett klokt och förståndigt sätt skött de storartade låneaffärer, som för statens räkning blifvit avslutade, så skulle det legat inom möjlighetens gräns, att den ifrågavarande summan varit väl använd, men detta är, tyvärr, långt ifrån händelsen. — För att så kort och enkelt som möjligt bevisa detta påstående, vill jag blott anföra det närmast till hands liggande exemplet.

Uti kontrakt af den 18 Mars nästlidet år 1880 afslutades ett lånekontrakt mellan herrar fullmäktige i svenska riksgäldskontoret på ena samt svenska Riksbanken jemte en svensk och fem utländska bankirfirmor å den andra sidan. Lånet bestämdes till 2,200,000 pund sterling efter en kurs af 1,815 svenska kronor per 100 pund sterling. För detta lån betingades åt svenska staten: att obligationerna skulle löpa med fyra procent ränta och af öfvertagarne gäldas med nittiofem (95) procent, hvarjemte Riksgäldskontoret skulle betala $\frac{1}{4}$ procent inlösningssprovision samt bekosta stämpel, tryckning m. m. Under normala penningeförhållanden skulle detta kunna anses för en briljant affär vid tanken på en likartad låneoperation 1878, då kontoret sålde fyraprocentsoptioner i London för endast åttiofyra, sålunda elfva procents lägre kurs; men nu hör det till saken, att, då 1880 års lån afslöts, stodo 1878 års obligationer i parikurs på nästan alla de större penningbörserna i flere af Europas länder, och man saknade sålunda icke anledning till den förmodan, att 1880 års obligationer egde i det närmaste samma värde som 1878 års enahanda svenska statspapper, löpande med lika hög ränta. Men hvad som allra mest bevisar, att Riksgäldskontoret förhastat sig i nämnde låneoperation, är dock den omständighet, att man i vårt brödraland Norge samtidigt afslutar ett statslån på vida fördelaktigare vilkor.

Uti lånekontraktet af den 24 Mars 1880, således endast sex dagar senare än det svenska, betingar norska statsverket sig nittiosju och trefjerdedels ($97\frac{3}{4}$) procent för sina fyraprocentsoptioner. Denna lilla obetydliga skilnad af två och trefjerdedels procent gör dock en förlust för svenska staten på icke mindre än *en million ett hundra tusen kronor* (säger 1,100,000 kronor). Detta oaktadt Sveriges statspapper ega den starkaste krediten i utlandet.

Härjemte vill jag upplysa, att herrar fullmäktige icke behöfde frukta för bristande täflan om lånets öfvertagande; ty, på sätt sena-

ste revisionsberättelse sidan 56 innehåller, anmälde sig ett annat lånekonsortium *två gånger*, innan kontraktet afslöts, att få konkurrera om ett obegränsadt lånebelopp samt hemställde om det icke »borde vara i statens intresse att mottaga täflande anbud». — Det är ganska antagligt att staten, genom tillåtelsen att täfla om lånet, kunnat bespara åtminstone nyssnämnda förlustsumma, om icke vida derutöfver.

Med hvad jag nu anfört har jag icke velat bestrida, att majoriteten bland herrar fullmäktige handlat i god tro och efter bästa förmåga stått på svenska statens bästa; men hvad som odisputabelt framgår af den ifrågavarande låneoperationen är, att fullmäktige icke tillräckligt känt förhållandena på de stora penningemarknaderna; ty om så hade varit händelsen, skulle med temligen full visshet icke de svenska obligationerna hafva sålts för omkring tre procent billigare pris än de norska.

Kastar man en blick tillbaka på de storartade låneoperationer, hvilka Riksgäldskontoret ombesörjt på de senare 25 åren, så finner man att obligationer blifvit afyttrade till ett belopp af 248,294,547,88 för hvilka influtit 227,970,465,97

De försvunna kapitalrabatterna utgöra alltså 20,334,081,91.

Denna förlustsumma är icke obetydlig, då man vet att räntefoten i de flesta fall varit fem à fyra och en half procent; men värre är att den hufvudsakligen kommit de utländske penningemännen tillgodo. Hade Riksgäldskontoret sökt undvika mellanhänder vid negocierande af lånen, skulle sannolikt många millioner kunnat besparas, men försöken härtill hafva merendels motverkats af ett mäktigare intresse inom landet och föranledt dertill att desamma återtagits i samma stund de visat sig praktiskt verkställbara på sätt händelsen var med 1870 års femprocentslån, hvilket hade en så strykande afgang till svenska köpare, att man fann sig nödsakad upplägga ett nytt fyraprocentslån, innan man afyttrat mer än två femtedelar af det förra, och efter den betan föll det aldrig Riksgäldskontoret in att upplägga något svenskt lån mot fonderade obligationer.

Närmaste följden häraf har blifvit den, att, medan de svenska kapitalisterna nödgats sätta sina kapitaler på deposition hos de enskilda bankerna och dymedelst nödgat desse att tillhandla sig sådana värdepapper, som äro svåra, om icke omöjliga, att realisera vid tillfällena, då deponenterna behöfva använda sina kapitaler, så hafva de svenska statsobligationerna vandrat till utlandet, dit man följaktligen hvarje år måste sända räntorna och dymedelst hårdt anlita den för myntvärdets uppehållande så väl behöfliga guldvaluta, som finnes i Riksbanken.

En annan olägenhet räknar sin upprinnelse från den i stor skala bedrifna ficklånerörelsen hos Riksgäldskontoret, i ty att större penningmassor indragas från utlandet och utsläppas inom landet för att sedermera vid behof återtagas ur den allmänna rörelsen samt dymedelst verka de periodiskt återkommande kriser, som sätta såväl privatbankerna som de större industri- och affärsmännen i märkbar förlägenhet, ofta af den äfventyrliga beskaffenhet, att man nödgas uppnegociera nya utländska lån för att slippa inkassera kontorets egna fordringar, på sätt förhållandet var år 1878, derom revisionsberättelsen innehåller de mest talande bevis. Detta äfventyrliga förhållande kan visserligen gå till en tid; men om svenska staten en gång skulle finna sig nödsakad att upphöra med den utländska låneoperationen, så är all anledning befara, att vårt land kan komma i en högst ofördelaktig belägenhet, om man icke i rättan tid söker motverka de olyckor, som kunna uppkomma genom ett vigilanssystem, som förr eller senare måste på ett klokt och förståndigt sätt begränsas.

Det finnes för berörda ändamål ingen radikalare utväg än att indraga Riksgäldskontoret i dess närvarande form och införlifva det samma med Riksbanken samt fördela bestyren emellan Statskontoret och Banken på det sätt att Statskontoret öfvertager bestyren med inkasseringen af de till hvarjehanda föremål utlemnade lånen och Riksbanken öfvertager bestyret med statens gäld.

De förändringar i rikets grundlagar, som blifva nödiga i följd af Riksgäldskontorets indragning eller sammanslagning med Riksbanken, ärnar jag i särskild motion göra till föremål för Konstitutions-Utskottets behandling, och anhåller på grund af det anförda,

att Riksdagen ville för sin del besluta, det Herrar Fullmäktige i Riksgäldskontoret ville utarbete och för en kommande Riksdag framlägga förslag till de förändringar, som erfordras: dels för öfverflyttning till Statskontoret af de ännu återstående småaffärer, som skötas af Riksgäldskontoret, dels ock till sammansläende af Banken och Riksgäldskontoret till ett gemensamt embetsverk, hvilket, utom bankens styrelse, jemväl öfvertager vården och förvaltningen af rikets gäld.

Stockholm den 26 Januari 1881.

C. A. Larsson
från Östergötland.